

Harbiy Boshqaruvda Faollikni Ijtimoiy-Psixologik Jihatlari

Umarov Davronbek Baxtiyorovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada harbiy boshqaruv tizimining nazariy asoslari, uning tarkibiy qismlari hamda zamonaviy sharoitda rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar, axborot boshqaruvi va kiberxavfsizlikning harbiy boshqaruv tizimiga ta'siri ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so'zlar: harbiy boshqaruv, strategik rejalashtirish, axborot xavfsizligi, qo'mondonlik tizimi, innovatsion texnologiyalar.

Kirish

Harbiy boshqaruv insoniyat tarixining barcha bosqichlarida muhim o'rin tutgan. U davlatning siyosiy, iqtisodiy va mudofaa salohiyatini belgilovchi asosiy tizimlardan biridir. Zamonaviy harbiy boshqaruv — bu nafaqat qo'mondonlik va buyruq berish jarayoni, balki strategik tahlil, resurslarni taqsimlash, axborot oqimini boshqarish va inson omilini samarali yo'naltirishdan iborat kompleks boshqaruv tizimidir.

O'zbekiston Respublikasida harbiy boshqaruv tizimi milliy xavfsizlik konsepsiyasiga asoslangan bo'lib, u davlat suverenitetini himoya qilish, hududiy yaxlitlikni saqlash va tinchlikni ta'minlashga qaratilgan.

1. Harbiy boshqaruvning nazariy asoslari

Harbiy boshqaruv — bu qurolli kuchlar faoliyatini tashkil etish, ularni boshqarish va nazorat qilish jarayonidir. Uning nazariy poydevori strategiya, taktika va boshqaruv psixologiyasi kabi fanlarning o'zaro uyg'unligiga tayanadi.

Harbiy boshqaruvning asosiy komponentlari quyidagilardan iborat:

1. Tashkiliy boshqaruv – harbiy tuzilmalar, qo'mondonlik zanjiri va boshqaruv bo'g'inlarini shakllantirish;
2. Axborot boshqaruvi – razvedka, aloqa va kiberxavfsizlik tizimlarini boshqarish;
3. Strategik boshqaruv – mudofaa siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish;
4. Logistika boshqaruvi – moddiy-texnik ta'minot, transport va infratuzilmani boshqarish.

Nazariy jihatdan harbiy boshqaruvni umumiy boshqaruv nazariyasining alohida sohasi sifatida qarash mumkin. Uning asosiy maqsadi – resurslar, vaqt va inson omilini optimal tarzda boshqarish orqali harbiy vazifalarning muvaffaqiyatli bajarilishini ta'minlashdir.

2. Harbiy boshqaruv tamoyillari

Harbiy boshqaruv tizimi qat'iy tartib va intizom asosida faoliyat yuritadi. Uning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- Markazlashtirilgan rahbarlik – yagona qo'mondonlik ostida boshqaruvning barqarorligini ta'minlash;
- Intizom va mas'uliyat – buyruqlarni so'zsiz bajarish tamoyiliga asoslanish;

- Moslashuvchanlik – o‘zgaruvchan harbiy-siyosiy sharoitlarda tezkor qaror qabul qilish qobiliyati;
- Axborotning ishonchliligi – to‘liq, tezkor va aniq ma’lumotlarga asoslanish;
- Hamkorlik va koordinatsiya – qo‘shin turlari va tuzilmalari o‘rtasidagi o‘zaro uyg‘unlikni ta’minlash. Mazkur tamoyillar har qanday harbiy operatsiyaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

3. Zamonaviy harbiy boshqaruvda innovatsion texnologiyalar

XXI asrda harbiy boshqaruvda raqamli texnologiyalar, sun‘iy intellekt, kiberxavfsizlik tizimlari va avtonom qurollar tobora muhim o‘rin egallamoqda. Dunyoning yetakchi davlatlari “raqamli qo‘mondonlik markazlari”ni joriy etib, harbiy qaror qabul qilish jarayonini avtomatlashtirishga intilmoqda.

O‘zbekiston Qurolli Kuchlari tizimida ham avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari joriy qilinmoqda. Bu jarayon axborot oqimini tezlashtirish, qarorlar aniqligini oshirish hamda inson xatosi xavfini kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Innovatsion texnologiyalar quyidagi yo‘nalishlarda harbiy boshqaruv samaradorligini oshiradi:

- Kiberxavfsizlikni mustahkamlash;
- Raqamli aloqa tarmoqlarini rivojlantirish;
- Dron va robototexnika vositalaridan foydalanish;
- Axborot tahlili va simulyatsiya tizimlarini joriy etish.

4. Harbiy boshqaruvning inson omili

Harbiy boshqaruvda inson omili doimo hal qiluvchi ahamiyatga ega. Harbiy rahbarning intellektual salohiyati, psixologik barqarorligi, strategik fikrlash qobiliyati boshqaruv samaradorligini belgilaydi. Shu sababli, zamonaviy harbiy kadrlarni tayyorlashda rahbarlik madaniyati, tahliliy fikrlash, jamoaviy boshqaruv va stressga bardoshlilik alohida e‘tiborga olinmoqda.

Xulosa

Harbiy boshqaruv – bu harbiy kuchlarning faoliyatini muvofiqlashtiruvchi, strategik maqsadlarga yo‘naltiruvchi murakkab tizimdir. Bugungi global xavfsizlik sharoitida harbiy boshqaruvni raqamlashtirish, axborot texnologiyalarini keng joriy etish va kiberxavfsizlikni mustahkamlash dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Kelajakda harbiy boshqaruv tizimi yanada integratsiyalashgan, intellektual va moslashuvchan bo‘lishi zarur. Bu esa mamlakat mudofaa salohiyatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. O‘zbekistonning o‘z istiqlol va taraqqiyot yo‘li. – Toshkent: O‘zbekiston, 1992.
2. O‘zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi. Harbiy boshqaruv asoslari bo‘yicha o‘quv qo‘llanma. – Toshkent, 2021.
3. Clausewitz, C. On War. – Princeton University Press, 1989.
4. NATO Defense College. Modern Military Command and Control Systems. – Rome, 2020.
5. Xudoyqulov B. Raqamli xavfsizlik va harbiy boshqaruvda innovatsiyalar. – Toshkent, 2023.